

DOI: 10.31648/an.5582

PASAŻEROWIE W TAJNYM JEZYKU PERSONELU POKŁADOWEGO

PASSENGERS IN THE SECRET LANGUAGE OF FLIGHT ATTENDANTS

Beata Marta Kopecka

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8930-6270>

Uniwersytet Rzeszowski / University of Rzeszów

e-mail: bkopec@ur.edu.pl

Keywords: air passengers, aviation slang, metaphor, metonymy, motivation

Abstract: This article is devoted to the linguistic analysis of terms referring to air passengers in the language of flight attendants. The term *secret language* denotes a subsection of the aviation slang used by cabin crews to communicate information meant not to be understood by passengers. The analysis, aiming at discovering the motivation for the creation of such terms, focuses on the role of metaphor and metonymy. Metaphor and metonymy are treated in accordance with the assumptions of cognitive linguistics.

Wstęp

Tajny język personelu pokładowego to tłumaczenie angielskiego wyrażenia *secret language of flight attendants*, występującego zarówno w artykułach publikowanych na stronach internetowych poświęconych tematyce lotniczej, jak i licznych blogach tworzonych przez osoby związane z obsługą pasażerów w ruchu lotniczym. Wyrażenie to odnosi się do komunikacji zachodzącej pomiędzy członkami personelu pokładowego, a zwłaszcza pomiędzy stewardesami/ stewardami. Tajny język tego personelu jest zbiorem leksemów stworzonych na podstawie systemu języka angielskiego, używanych w celu zapewnienia efektywnej, szybkiej komunikacji, jak również utajnienia części informacji przed pasażerami samolotu. Są to wyrażenia nieformalne, występujące w komunikacji ustnej.

Głównym celem pracy jest analiza mechanizmów językowych w połączeniu z procesami myślowymi, które miały wpływ na powstanie określeń **pasażerów** używanych w nieformalnym języku personelu pokładowego. Inaczej mówiąc, zostanie podjęta próba określenia mechanizmów motywujących powstanie poszczególnych leksemów.

1. Tło pojęciowe i zakres analizy

W celu umiejscowienia poniższej analizy w obrębie badań językoznawczych należy zwrócić uwagę na fakt, że dotyczy ona komunikacji związanej z wykonywaną pracą zawodową, a zatem wpisuje się w nurt badań nad językami specjalistycznymi. Ponieważ grupą zawodową, której komunikacja ta dotyczy, są przede wszystkim stewardesy i stewardzi, a w mniejszym stopniu piloci czy też personel naziemny zatrudniony przy odprawie lotów pasażerskich, analiza ma związek z jednym z wariantów języka lotnictwa. Termin język lotnictwa / język lotniczy odnosi się do szeregu sytuacji komunikacyjnych związanych ze statkami powietrznymi i powinien funkcjonować jako termin nadrzędny w stosunku do subjęzyków języka lotnictwa, wśród których wyróżnia się m.in. frazeologię lotniczą, uproszczony subjęzyk aeronautyczny czy lotniczy język techniczny [Borowska 2017, 64]. Do subjęzyków języka lotnictwa Borowska [2020] zalicza również subjęzyk personelu pokładowego. Niniejsza analiza dotyczy slangu subjęzyka personelu pokładowego, zaś slang jest tu rozumiany jako nieformalny, mówiony język grupy zawodowej, którego prymarna funkcja to funkcja ekspresywna¹.

Ponieważ głównym celem niniejszego tekstu jest przedstawienie mechanizmów językowych oraz procesów myślowych, które odegrały rolę w powstaniu określeń pasażerów używanych w języku personelu pokładowego, w analizie pojawiają się odniesienia do pojęć językoznawstwa kognitywnego. Kluczowe terminy występujące w analizie to metafora oraz metonimia konceptualna. Są one definiowane na podstawie pojęcia domeny konceptualnej, rozumianej jako „dowolny uporządkowany obszar wiedzy, w kontekście którego dokonuje się konceptualizacja danej jednostki semantycznej” [Taylor 2007, 527]. W przypadku znaczeń przenośnych leksemów rozróżnia się domeny: źródłową oraz docelową. W odniesieniu do domeny źródłowej definiuje się podstawowe, dosłowne znaczenie leksemu, zaś znaczenie wtórne jest związane z domeną docelową. Rozszerzenie metaforyczne zakłada istnienie relacji podobieństwa

¹ W polskiej tradycji językoznawczej języki mające na celu intencjonalne utajnienie informacji nazywane były żargonami (np. żargon złodziejski). Termin slang stosowano w tradycji anglosaskiej. Obecnie, jak wynika z definicji SJP, *żargon* i *slang* są pojęciami w dużej mierze synonimicznymi. Grabias [1997] natomiast zauważa, iż zarówno żargon, jak i slang występują w odmianie mówionej języka jakiejś grupy społecznej, np. zawodowej, natomiast różnią się funkcją, która w przypadku żargonu jest komunikatywna, a slangu – ekspresywna.

między elementami domeny źródłowej i docelowej, podczas gdy przy rozszerzeniu metonimicznym cechą definiującą jest istnienie relacji przyległości między elementami domeny źródłowej i docelowej lub też między elementami jednej domeny [Kövecses 2010]. W niniejszym opracowaniu domeną docelową każdego leksemu jest domena PASAŻER. Zapis rozwinięcia metaforycznego oraz metonimicznego przyjmuje postać PASAŻER TO XXX.

Wybór leksemów do analizy nastąpił na podstawie poświęconych tematyce lotniczej artykułów na stronach internetowych oraz blogów, wraz z towarzyszącymi im komentarzami, tworzonych przez osoby związane zawodowo z transportem pasażerskim. Dodatkowym źródłem leksemów jest *Słownik angielsko-polski slangu lotniczego* autorstwa Przemysława Chorażykiewicza [2012]. Analiza obejmuje określenia pasażerów, niebędące skrótowcami utworzonymi od określeń funkcjonujących w oficjalnym języku personelu pokładowego. Przykładowo omówiona została motywacja rozwoju wtórnego znaczenia ‘pasażer’ dla leksemu *carry-on luggage* – ‘bagaż podręczny’, natomiast pominięto skrótowiec PRM pochodzący od oficjalnego terminu *person with reduced mobility* – ‘pasażer o ograniczonej sprawności ruchowej’. Leksemy języka angielskiego zostały zapisane kursywą, a ich znaczenie w pojedynczym cudzysłowie. Należy zauważyć, że tylko nieliczne z analizowanych leksemów mają odpowiedniki tłumaczeniowe w języku polskim. Większość podanych znaczeń to dosłowne tłumaczenia, które w tekście poprzedzono skrótem „dosł.”.

2. Typowy pasażer samolotu

W tajnym, nieformalnym języku personelu pokładowego podstawowym określeniem pasażera jest leksem *pax*. Ponieważ jest to skrócona forma leksemu *passenger*, leksem *pax* nie jest przedmiotem niniejszej analizy². Istnieje jednak szereg określeń pasażerów niebędących skrótami leksemów występujących w języku formalnym.

Mówiąc o wybranym pasażerze, członek personelu pokładowego może zakomunikować:

6 GOLF needs water. ‘6 GOLF potrzebuje wody’.
32 BRAVO doesn’t have her belt fastened. ‘32 BRAVO nie ma zapiętego pasa’.

Należy tu zauważyć, że miejsca w samolocie kodowane są za pomocą znaków alfanumerycznych, jak np. 6G czy 32B. Poza tym w międzynarodowym alfabecie lotniczym, stosowanym przede wszystkim w komunikacji pomiędzy pilotami

² Historycznie leksem *pax* powstał w czasach komunikacji telegrafem, kiedy to koszt przesłania informacji zależał od długości komunikatu. Obecnie leksemu tego używa się również w języku formalnym, np. w dokumentach dotyczących lotu, w których podaje się liczbę pasażerów. Zob. <https://aviation.stackexchange.com/questions/25162/what-is-the-origin-of-the-term-pax>.

a kontrolerami lotów, każdej literze odpowiada ustalone słowo, i przykładowo dla G jest to Golf, a dla B – Bravo. Analizując powyższe zdania pod kątem motywacji określenia podróżujących samolotem jako 6 Golf, czy 32 Bravo, należy stwierdzić, że cechą charakterystyczną pasażera jest zajmowane miejsce, natomiast interpretacja każdego ze zdań staje się możliwa dzięki metonimii konceptualnej PASAŻER TO MIEJSCE (W SAMOLOCIE). Podstawą rozszerzenia metonimicznego jest w tym przypadku przyległość wyrażająca się fizycznym kontaktem pomiędzy pasażerem a zajmowanym miejscem.

W odniesieniu do pasażerów personel używa również leksemów takich jak: *self-loading freight* (również w formie skrótowca *SLF*), *self-loading cargo*, *self-loading baggage*, *carry-on luggage*, *talking ballast*, *payload*. Odpowiedniki tłumaczeniowe członów głównych wymienionych złożeń to: *freight*, *ballast*, *load* – ‘ciężar’, ‘obciążenie’, *baggage*, *luggage* – ‘bagaż’, *carry-on* – ‘ładunek’. Człon określający, w niektórych przypadkach, uwidacznia ludzką naturę ciężaru/bagażu, a mianowicie *self-loading* (*freight/cargo/baggage*) – dosł. ‘ciężar/bagaż, który sam się ładuje’, *talking* (*ballast*) – dosł. ‘mówiący (balast)’. Złożenia: *self-loading freight*, *self-loading cargo*, *self-loading baggage*, *talking ballast* powstały na potrzeby nieformalnego języka personelu pokładowego i, jako złożenia, funkcjonują wyłącznie w znaczeniu ‘pasażer samolotu’. Z kolei złożenia *carry-on luggage* oraz *payload* mają podstawowe, dosłowne znaczenia w formalnym uproszczonym subjęzyku aeronautycznym i oznaczają odpowiednio ‘bagaż podręczny’ oraz ‘ładunek handlowy (tj. płatny)’.

Niezależnie jednak od faktu, czy dane złożenie ma znaczenie nieprzenośne, czy nie, każde jest określeniem metaforycznym, motywowanym metaforą konceptualną PASAŻER TO BAGAŻ/CIEŻAR. Pasażer jest widziany przez pryzmat swego ciała posiadającego, jak każdy przedmiot, pewną masę oraz rozmiar. To z kolei generuje porównanie, na zasadzie podobieństwa, do przewożonych towarów, bagaży. Istnienie metafory konceptualnej PASAŻER TO BAGAŻ/CIEŻAR wydaje się ograniczone do nieformalnego języka lotnictwa. Ponadto warto zauważyć, że w przypadku złożenia *carry-on luggage* równie prawdopodobna jest interpretacja metonimiczna, ponieważ bagaż podręczny jest fizycznie bliski pasażerowi, a zatem występuje tu relacja przyległości.

Pod względem nacechowania aksjologicznego leksemu wymienione w tej części analizy są określeniami ironicznie-żartobliwymi, służącymi, jak można się domyślać, zredukowaniu wywołanej pracą frustracji personelu.

3. Nietypowi pasażerowie

Niektórzy pasażerowie wyróżniają się z tłumu podróżujących. W tajnym języku personelu pokładowego takie osoby są określane zbiorowym terminem *specials*, dosł. – ‘oferta specjalna (w handlu)/ promocja’. Przykładowo stewardesa może skierować pytanie *Do we have any specials?* – dosł. ‘Czy mamy coś

w ofercie specjalnej/promocji?’ do członka personelu obsługi naziemnej. Analiza leksemów wykazała, że cechą szczególnie wyróżniającą niektórych pasażerów w oczach załogi jest nietypowe zachowanie.

Postępowanie podróżujących samolotem odbiegające od przyjętych norm personel pokładowy często określa za pomocą leksemów, które w swoim podstawowym, dosłownym znaczeniu są nazwami zwierząt, jak np. *dog* – ‘pies’, *hawk* – ‘jastrząb’, *lice* – ‘wszy’, *cattle* – ‘bydło/rogaczyna’. Leksemy *dog* oraz *hawk* odnoszą się do pasażerów nieuprzejmych, a nawet agresywnych. Motywacji dla takiego wtórnego znaczenia leksemu *dog* można się doszukiwać, widząc analogię pomiędzy dźwiękami, które wydają szczekające, agresywne psy, a wyrażającymi swoje niezadowolenie pasażerami. W obu przypadkach są to zwykle dźwięki głośne, krótkie, urywane. Dodatkowo w slangu personelu pokładowego złożenie *dog food* – ‘psie jedzenie’ oznacza ‘posiłki dla pasażerów’. W przypadku leksemu *hawk* ważny wydaje się fakt, że jastrząb to ptak drapieżny. A zatem pasażer agresywny w stosunku do członka personelu pokładowego jest podobny do atakującego swą ofiarę drapieżnika. Warto tu zauważyć, iż w ogólnym języku angielskim leksemy *dog* i *hawk* również rozwinęły znaczenia w obrębie domeny CZŁOWIEK. Istnieje szereg wyrażen, za pomocą których cechy psa, zarówno pozytywne jak i negatywne, są metaforycznie odwzorowywane na ludzi [Kieltyka 2007]. Z kolei *hawk* to ‘polityk preferujący rozwiązania siłowe zamiast rozmów’.

Leksemy *lice* oraz *cattle* używane w odniesieniu do pasażerów są członami złożen. Złożenie *gate lice* – dosł. ‘wszy bramkowe’ jest obraźliwym określeniem pasażerów tworzących tłum napierający na bramki przed rozpoczęciem procedury przyjmowania na pokład. W poszukiwaniu motywacji kluczowa wydaje się ilość, w jakiej wszy występują na skórze głowy, prędkość, z jaką się namnażają, jak również uciążliwość związana z ich występowaniem. Złożenie *cattle class* – dosł. ‘klasa dla bydła’ oznacza klasę ekonomiczną w samolocie. Do pasażerów odnosi się jedynie człon określający, tj. *cattle* – ‘bydło’. Interpretacja znaczenia metaforycznego rzeczownika *cattle* wymaga odwołania do przekonań kulturowych, a konkretnie do szeroko rozpowszechnionego przekonania, że bydło domowe, czyli krowy, owce, kozy, są zwierzętami mało inteligentnymi, idącymi bez zastanowienia za członkami swej grupy. Można zatem założyć, że w oczach personelu pokładowego pasażerowie klasy ekonomicznej to bezmyślny tłum podążający jak stado owiec/baranów do samolotu, a tam ściśnięty w klasie ekonomicznej, analogicznie do kłębiącego się w zagrodzie stada zwierząt. OED³ potwierdza, że w ogólnym języku angielskim rzeczownik *cattle* już w XVI wieku występował jako pogardliwe odniesienie zarówno do mężczyzn, jak i kobiet, a obecnie w tym znaczeniu funkcjonuje w potocznej odmianie języka.

³ Tutaj oraz poniżej: Oxford English Dictionary.

Wszystkie powyższe przykłady, w których nazwy zwierząt odnoszą się do pasażerów samolotu, można interpretować dzięki metaforze konceptualnej PASAŻER TO ZWIERZE. Odzwierzęce określenia pasażerów mają zabarwienie pejoratywne, chociaż jedynie wszy, jako pasożyty, wzbudzają w ludziach zdecydowanie negatywne emocje. Deprecjonujące użycie nazw zwierząt w stosunku do ludzi jest w filozofii i lingwistyce tłumaczone za pomocą miejsca ludzi i zwierząt w tzw. wielkim łańcuchu bytu, w którym kolejne pozycje od góry zajmują: Bóg, człowiek, zwierzęta, rośliny, przedmioty. Jak podkreśla Krzeszowski [1997], fakt, iż w hierarchii aksjologicznej zwierzęta znajdują się poniżej ludzi, często prowadzi do negatywnych konotacji przenoszonych na ludzi z zastosowaniem nazwy zwierzęcia. Na marginesie warto zaznaczyć, że domena ZWIERZĘTA jest zaliczana do grupy najbardziej popularnych, nie tylko w języku angielskim, domen źródłowych [Kövecses 2010,19].

Złożenie *cattle class* wymaga dokładniejszej analizy. Okazuje się, iż w nieformalnym języku lotnictwa pojawiło się ono dopiero w latach 80. XX wieku jako fonetyczna kalka złożenia *Kettle Class*, które jako odniesienie do pasażerów klasy ekonomicznej zaistniało kilka dekad wcześniej. Leksem *Kettle*, pisany wielką literą, to nazwisko bohaterów popularnego w Ameryce w latach 40. i 50. XX stulecia serialu *Ma and Pa Kettle*. Państwo Kettle byli prymitywnie zachowującymi się ludźmi, którzy dzięki dużej sumie wygranej na loterii nieumiejętnie aspirowali do stylu życia wyższych klas społecznych. Zatem członek *Kettle* w złożeniu *Kettle Class* stał się aluzją do negatywnego zachowania pasażerów pierwszych samolotów oferujących loty pasażerskie. Należy zauważyć, że jeszcze w latach 50. podróże lotnicze zarezerwowane były tylko dla najbogatszych. Obecnie ze względu na silną, oczywistą dla współczesnego użytkownika języka angielskiego, motywację metaforycznego znaczenia rzeczownika *cattle* złożenie *cattle class* prawie zupełnie wyparło z użycia *Kettle Class*. Ponadto wydaje się, iż określenie *cattle class* jest bogatsze semantycznie, ponieważ oprócz eksponowania analogii pomiędzy zachowaniem bydła a zachowaniem pasażerów opisuje obrazowo warunki podróży oferowane w klasie ekonomicznej.

Jednak leksemy odnoszące się metaforycznie do zachowania pasażerów to, jak wynika z poniższego przykładu, nie tylko nazwy zwierząt:

I've got two OJ's for 451 to Vegas. 'Mam dwóch OJ na lot nr 451 do Vegas'.

Litery O i J są inicjałami imion amerykańskiej gwiazdy futbolu⁴ – O.J. Simpsona. Wpływ Simpsona na nieformalny język personelu pokładowego jest związany z jego obecnością w jednej z reklam samochodów na wynajem, w której O.J. biegnie przez teren hali odlotów. Dzięki tej reklamie z końca lat 70. litery OJ oznaczają w sposób żartobliwie-ironiczny 'biegnącego pasażera'⁵.

⁴ O.J. Simpson to również gwiazda filmu oraz skazany za morderstwo przestępca.

⁵ Reklama jest dostępna na stronie https://www.youtube.com/watch?v=6z_VpVaPLWs.

Interpretacja powyższego przykładu może nastąpić dzięki metaforze PASAŻER TO O.J. SIMPSON, w której cechą charakterystyczną O.J. Simpsona, aktywującą znaczenie metaforyczne, jest jego zachowanie w jednej, jednak dzięki reklamie powtarzalnej, sytuacji.

Metaforycznego przeniesienia znaczenia można też doszukiwać się w przypadku leksemu *boffin*. Wg OED leksem ten pojawił się w latach 40. XX wieku, a pierwszy raz był prawdopodobnie użyty w odniesieniu do ‘naukowców sił lotniczych Wielkiej Brytanii, opracowujących system radarowy’. W potocznym języku angielskim *boffin* to ‘osoba bardzo inteligentna, mająca dogłębną wiedzę na jakiś temat’. Jak wynika z blogów prowadzonych przez członków personelu pokładowego, niektórzy pasażerowie, często ze strachu przed lotem, starają się oswoić nieznaną i przeglądają dostępne źródła na temat procedur stosowanych w organizacji lotu, aby następnie przechwalać się swoją wiedzą. Zatem w oczach personelu pokładowego PASAŻER TO NAUKOWIEC, ale z interpretacją ironiczną, tj. ‘przemądrzały pasażer’.

Kolejną grupę nietypowych podróżnych stanowią osoby wyróżniające się równocześnie poprzez swoje zachowanie oraz wiek, a wśród nich na szczególną uwagę zasługują dzieci i ludzie starsi. W odniesieniu do pasażerów-dzieci można usłyszeć określenia takie jak: *Baby Jesus*, *unaccompanied monster* czy *crumb cruncher*. *Baby Jesus* to ‘dzieciątko Jezus’, czyli niezwykle dziecko, któremu zaraz po narodzinach, zgodnie z historią biblijną, pokłon przyszli złożyć pasterze oraz trzech mędrcy z dalekich krajów. Podobnego, wyjątkowego traktowania swoich pociech oczekują od personelu pokładowego niektórzy rodzice niemowlaków, co nierzadko wyraża się ich pretensjonalnym, niekulturalnym zachowaniem w stosunku do członków załogi czy też innych pasażerów. Złożenie *baby Jesus* można interpretować za pomocą metafory konceptualnej DZIECKO TO ISTOTA POZAZIEMSKA (BOSKA), której podstawą jest podobieństwo pomiędzy sposobem, w jaki Józef i Maria, a także pasterze oraz trzech mędrcy odnosili się do dzieciątka Jezus, a oczekiwaniami rodziców w traktowaniu ich dziecka. Mówiąc o dziecku *baby Jesus*, personel nie ma na myśli zachowania samego dziecka, ale raczej jego rodziców. Złożenie to ma wydźwięk ironiczno-negatywny.

Zachowanie dziecka można natomiast opisać złożeniem *unaccompanied monster*. Ponieważ jednak mogłoby ono być zbyt łatwo rozszyfrowane przez pasażerów, często pojawia się w formie skrótowca *UM*, jak w poniższym przykładzie:

We've got a flight with 2 UMs. ‘Mamy lot z dwójką UM’.

W zależności od polityki danej linii lotniczej dzieci mogą podróżować bez osoby dorosłej, a wtedy zadaniem personelu pokładowego jest sprawowanie nad nimi opieki. Zwykle są to dzieci w wieku 5-11 lat. Określenie *unaccompanied monster* – dosł. ‘potwór bez opieki’ świadczy o trudnej pracy personelu związanej z wypełnieniem tego zadania. Inaczej mówiąc, metaforycznie DZIECKO TO ISTOTA POZAZIEMSKA (POTWÓR), a podobieństwa będącego podstawą tej

metafory należy doszukiwać się w odczuciach, jakie w ludziach wzbudzają potwory. Potwory to oczywiście istoty bajkowe, mityczne, ale – jak powszechnie wiadomo – przerażają swoim strasznym zachowaniem i każdy woli się trzymać od nich z daleka. Ciekawostką jest fakt, że skrótowiec *UM* istnieje w oficjalnym języku personelu pokładowego, a jego rozwinięcie to złożenie *unaccompanied minor* tłumaczone jako ‘małoletni bez opieki’.

Innym określeniem pasażera-dziecka jest złożenie *crumb cruncher*. Człon główny tego złożenia, *cruncher*, to osobowy rzeczownik odczasownikowy, którego podstawę tworzy czasownik *crunch* – ‘chrupać’. Człon określający, *crumb*, znaczy ‘okruch’, a zatem *crumb cruncher* to dosł. ‘chrupiący okruchy’. Poszukując motywacji dla takiego określenia dziecka, należy zauważyć, że podczas długich lotów samolotami młodszy pasażerowie dla zajęcia ich uwagi często dostają chrupiące przegryzki. Chrupanie jest zatem typową czynnością wykonywaną przez dzieci w samolocie, co pozwala na interpretację tego złożenia za pomocą metonimii PASAŻER TO WYKONYWANA CZYNNOŚĆ. Nazwanie dziecka *crumb cruncher* ma wydzźwięk żartobliwy.

Ostatni z leksemów odnoszących się do zachowania pasażerów w połączeniu z kryterium wieku to złożenie *jet bridge Jesus*, dotyczące pasażera w starszym wieku. Człon określający, sam będący złożeniem, *jet bridge* – ‘rękaw pasażerski’, oznacza ruchomy pomost łączący terminal lotniczy ze stojącym na płycie lotniska samolotem. Rękaw zastępuje przystawiane schody i w porównaniu z nimi jest wygodniejszy, zwłaszcza dla pasażerów niepełnosprawnych. Odniesienie do istoty boskiej w złożeniu wydaje się aluzją do biblijnych cudów uzdrowień, gdyż *jet bridge Jesus* to ‘starszy pasażer, który podczas wsiadania do samolotu, jako osoba niepełnosprawna ruchowo, korzysta z wózka inwalidzkiego, a po lądowaniu zwawo, na własnych nogach kieruje się do wyjścia’. Jak zauważają członkowie personelu pokładowego, niektórzy pasażerowie symulują ograniczoną sprawność ruchową. Dzięki wózkowi mogą bez stania w kolejce, a zatem szybciej niż inni, zająć miejsce w samolocie. Innym określeniem metaforycznym w języku personelu pokładowego, odnoszącym się do takiej sytuacji, jest *miracle flight* – dosł. ‘lot, podczas którego nastąpił cud’. Obydwa wyrażenia mają zabarwienie ironiczne, a ich interpretacja następuje na podstawie metafory PASAŻER TO ISTOTA POZAZIEMSKA (BOSKA).

Kolejny przykład stanowi leksem, który w swoim zakresie semantycznym oprócz zachowania pasażera odnosi się do płci. Jest to złożenie *landing lips*, dosł. – ‘lądujące usta’, oznaczające ‘pasażerkę (lub też stewardesę) przygotowującą się do lądowania samolotu poprzez poprawianie makijażu’. Główny człon tego złożenia to rzeczownik *lips* – ‘usta’, w przypadku którego znaczenie ‘pasażerka/stewardesa’ można interpretować w odniesieniu do metonimii konceptualnej. Mianowicie usta to część twarzy, a więc część ciała. Podstawę dla tego przesunięcia metonimicznego, stanowi przyległość fizyczna. Samą metonimię można przedstawić w formie CZĘŚĆ CIAŁA ZA OSOBE, a bardziej

precyzyjnie PASAŻERKA (TUŻ PRZED LĄDOWANIEM) TO USTA⁶. Użycie złozenia *landing lips* jest określeniem żartobliwym.

Ostatnią grupę leksemów odnoszących się do zachowania pasażerów tworzą osobowe rzeczowniki odczasownikowe *runner*, *screamer*, *spinner*, *gate hoarders*. Ich bazę semantyczną stanowią następujące czasowniki: *run* – ‘biegać’, *scream* – ‘krzyczeć’, *spin* – ‘kręcić się’, *hoard* – ‘gromadzić się’⁷. W nieformalnym języku lotnictwa *runner* to: a) ‘osoba, która biegnie do samolotu zwłaszcza w sytuacji, gdy czas przeznaczony na przesiadkę z jednego samolotu na drugi jest zbyt krótki’, b) ‘pasażer stawiający się do odprawy w ostatniej chwili’. Personel pokładowy może usłyszeć od załogi naziemnej następujący komunikat:

We have runners along the way. ‘Mamy dobiegających’.

Spinner to, jak wynika z poniższego przykładu, ‘pasażer krążący po samolocie w poszukiwaniu miejsca’:

We have a spinner mid-cabin. Are there any seats in the back?

‘W środkowej części kręci się pasażer. Czy z tyłu są jakieś wolne miejsca?’

Pomimo iż na bilecie lotniczym miejsce jest wyznaczone, opisana sytuacja może zdarzyć się w kilku przypadkach. Po pierwsze, gdy ktoś pomyłkowo zajmie cudze miejsce. Po drugie, gdy przy niewykorzystanych, wolnych miejscach pasażer poszukuje miejsca lepszego niż przypisane. Po trzecie, gdy ze względu na ekonomię lotu zostały wydane dublety biletów⁸. *Screamer* to ‘niespokojny, zdenerwowany, pokrzykujący pasażer’. Można przypuszczać, że zdenerwowanie wywołuje sama podróż samolotem, która dla wielu osób jest stresującym przeżyciem. Z kolei złozenie *gate hoarders* – dosł. ‘gromadzący się przy bramkach’, odnosi się do tłumu pasażerów przepychających się podczas odprawy. Określenie to stosuje się zwłaszcza w stosunku do osób blokujących przejście do bramki pasażerom, którzy mają przy boardingu pierwszeństwo. Złozenie *gate hoarders* jest synonimiczne do omówionego powyżej złozenia *gate lice*, ale charakteryzuje się znacznie łagodniejszym zabarwieniem emocjonalnym.

Rzeczowniki: *runner*, *screamer*, *spinner*, *hoarder* występują w ogólnym języku angielskim, a zatem ich znaczenia związane z pasażerami samolotu mogą być traktowane jako wynik rozszerzenia znaczenia o kolejny sens. Można jednak zauważyć, że – jak wynika z OED – w języku do celów ogólnych podstawą słowotwórczą dla rzeczowników osobowych *runner*, *screamer*, *hoarder* są odpowiednio czasowniki *run*, *scream*, *hoard*. Natomiast w przypadku leksemu *spinner* znaczenia odnoszące się do ludzi, jak np. ‘tkacz’ czy ‘osoba opowiadająca długą historię’, nie wywodzą się bezpośrednio od czasownika

⁶ Kopecka [2011] przedstawia liczne przykłady ilustrujące metonimię CZĘŚĆ CIAŁA ZA OSOBE.

⁷ Quirk i Greenbaum [1980, 436] zauważają, że sufiks *-er* jest wysoce produktywny w języku angielskim i często występuje w tworzonych spontanicznie rzeczownikach osobowych.

⁸ Ponieważ statystycznie zawsze ktoś z potencjalnych pasażerów nie pojawi się na lotnisku, niektóre linie lotnicze wydają dublety biletów.

spin, lecz od leksemu *spinner* ‘pająk, który buduje sieć’. W nieformalnym języku lotnictwa podstawę słowotwórczą wszystkich czterech leksemów odnoszących się do zachowania pasażerów stanowią czasowniki, a zatem mogą być one traktowane jako przykład słowotwórstwa uwarunkowanego metonimią konceptualną PASAŻER TO WYKONYWANA CZYNNOŚĆ [Szawerna 2007]⁹. Określenie pasażera jako *runner*, *screamer*, *spinner* czy też grupowo jako *gate hoarders* mają wydźwięk żartobliwy.

Podsumowanie

Powyższa analiza stała się podstawą do omówienia mechanizmów językowych oraz procesów myślowych prowadzących do powstania określeń pasażerów w nieformalnym języku personelu pokładowego.

Pod względem budowy słowotwórczej analizowane leksemy to przeważnie złożenia. Zdecydowanie mniej liczne są przykłady zmiany semantycznej w przypadku leksemów morfologicznie prostych, jak np. *hawk*, *dog*, lub też derywacji w połączeniu ze zmianą semantyczną, np. *screamer*. Wystąpił zaledwie jeden przykład skrótowca – *OJ*, przy czym należy zaznaczyć, że wszystkie skrótowce, których rozwinięcia funkcjonują jako terminy w oficjalnym języku personelu pokładowego, zostały wyłączone z analizy. Omówione w tekście złożenia są przeważnie zbudowane na bazie elementów angielskiego języka ogólnego, ale w formie złożenia funkcjonują one wyłącznie w nieformalnym języku personelu pokładowego, np. *talking ballast*, *gate lice*, *landing lips*. Wyjątkiem są złożenia *carry-on luggage* oraz *payload*, które w formie złożenia mają swoje podstawowe znaczenie w obrębie uproszczonego języka aeronautycznego. Wszystkie złożenia ze względu na konieczne w ich interpretacji odniesienie do przesunięć metaforycznych lub metonimicznych wywołują w umysłach odbiorców barwne obrazy mentalne, a zatem – używając terminologii zaproponowanej przez Benches [2006] – są złożeniami kreatywnymi.

W kwestii procesów myślowych, które odegrały rolę w tworzeniu określeń pasażerów, najczęściej zaobserwowano przesunięcie metaforyczne. W analizie wyróżniono szereg metafor konceptualnych, takich jak: PASAŻER TO BAGAŻ/CIEŻAR, PASAŻER TO ZWIERZĘ, PASAŻER TO NAUKOWIEC, PASAŻER TO O.J. SIMPSON, PASAŻER TO ISTOTA POZAZIEMSKA. Metafora PASAŻER TO ZWIERZĘ jest metaforą niższego rzędu w stosunku do jednej z podstawowych w języku ogólnym metafor konceptualnych CZŁOWIEK TO ZWIERZĘ. Pozostałe metafory są specyficzne dla języka personelu pokładowego i oprócz metafory PASAŻER TO BAGAŻ/CIEŻAR stanowią wyjaśnienie bardziej zawężonych semantycznie określeń pasażerów, np. dziecka, osoby starszej, osoby niekulturalnej,

⁹ Słowotwórstwo uwarunkowane metonimią Szawerna [2007] uważa za mniej typowy przykład metonimii niż derywacja zerowa.

agresywnej, przemądrzałej, biegnącej. Mniej licznie występują leksemy, których powstanie można wytłumaczyć przesunięciem metonimicznym. Wyróżnione metonimie to: PASAŻER TO MIEJSCE (W SAMOLOCIE), PASAŻER TO WYKONYWANA CZYNNOŚĆ, PASAŻERKA TO USTA. Każda z wyróżnionych relacji metonimicznych ma inny charakter. Relacja PASAŻER TO MIEJSCE wyjaśnia duży zbiór określeń będących kombinacją litery i cyfry, a jedynym ograniczeniem jest tu liczba miejsc w samolocie. Metonimia PASAŻER TO WYKONYWANA CZYNNOŚĆ stanowi bazę dla znaczenia rzeczowników osobowych derywowanych od czasownika określającego czynność, natomiast PASAŻERKA TO USTA to szczególny przypadek popularnej relacji metonimicznej CZĘŚĆ CIAŁA ZA OSOBE.

Reasumując, należy zauważyć, że większość analizowanych określeń pasażerów ma wydźwięk ironiczno-żartobliwy. Negatywne nacechowanie wartościujące występuje w przypadku leksemów oznaczających pierwotnie nazwy zwierząt, a w tej grupie najmocniejszym określeniem wyrażającym pogardę i obrzydzenie jest złożenie *gate lice*.

Bibliografia

- Benches Réka. 2006. *Creative Compounding in English. The Semantics of Metaphorical and Metonymical Noun-Noun Combinations*. Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins Company.
- Borowska Anna P. 2017. *Avialinguistics. The Study of Language for Aviation Purposes*. Frankfurt a. Main: Peter Lang.
- Borowska Anna P. 2020. *Systematyzacja zasadniczych pojęć i koncepcji w badaniach lingwistycznych w zakresie języka lotnictwa*. W: *Komunikacja specjalistyczna w edukacji, translatoryce i językoznawstwie 4 / Specialist communication in education, translation and linguistics 4*. Red. Grygiel M., Rzepecka M. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego (w druku).
- Grabias Stanisław. 2019/1997. *Język w zachowaniach społecznych. Podstawy socjolingwistyki i logopedii*. Wyd. 4. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Kopecka Beata. 2011. *Skirts, Jacks, piece of flesh do make people: metonymic developments to the macrocategory Human Being*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Kiełtyka Robert, Kleparski Grzegorz. 2007. *On cognitively motivated semantic change – the case study of Middle English and early modern English canine zoosemy*. W: *Pase Studies in Linguistics*. Red. Stelmaszczyk, P. i I. Witzczak-Plisiecka. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego: 107-120.
- Kövecses Zoltán. 2010. *Metaphor. A Practical Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Krzyszowski Tomasz. 1997. *Angels and Devils in the Hell: Elements of Axiology in Semantics*. Warszawa: Wydawnictwo Energeia.
- Quirk Randolph, Greenbaum Sidney. 1980. *A university grammar of English*. London: Longman.
- Szawerna Michał. 2007. *Deverbal nominalizations as a type of metonymic extension from processes to things*. W: *Perspectives on Metonymy. Proceedings of the International*

- Conference 'Perspectives on Metonymy' 2005*. Red. Kosecki K. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego: 147-155.
- Taylor John R. 2007. *Gramatyka kognitywna*. Tłum. Buchta M., Wiraszka Ł. Kraków: Universitas.

Źródła pierwotne

- Allan Patrick. 2016. *Learn basic flight attendants lingo with this handy glossary*. W: <http://lifehacker.com/learn-basic-flight-attendant-lingo-with-this-handy-glos-1785474431> [Accessed VI 2019].
- Andrew Scottie. 2019. „Pilots have their own secret language”. *Here is what they're really saying*. W: <http://time.com/5538144/pilots-secret-language-meaning/> [Accessed VIII 2019].
- Blair Beth. 2016. *Arm doors, cross-check and all-call'? A former flight attendant helps decode cabin-crew jargon*. W: www.bbc.com/autos/story/20160816-the-secret-lingo-of-flight-attendants [Accessed VI 2019].
- Braun Lauren. 2019. *Flight Attendants have all sorts of secrets including how they pack, what they eat, and they even have their own language*. W: www.airportag.com/blogs/news/the-secret-language-of-flight-attendants [Accessed VI 2019].
- Chorażykiewicz Przemysław. 2012. *Słownik angielsko-polski slangu lotniczego*. Warszawa: Wydawnictwo Kastor.
2018. *Revealed: the secret language of airline crew. Cabin crew lingo decoded*. W: www.loveexploring.com/gallerylist/78494/revealed-the-secret-language-of-airline-crew [Accessed IX 2019].
2016. *The secret language of flight attendants*. W: www.baatraining.com/the-secret-language-of-flight-attendants/ [Accessed VI 2019].
- Eilers Christian. 2014. *Airline, pilot and flight attendant lingo and slang*. W: <https://djaunter.com/airline-lingo-slang/> [Accessed VI 2019].
- Garcia Marisa. 2017. *What your pilot means when they say „Go round”, „Crosscheck”, „Vector” and more*. W: www.travelandleisure.com/airlines-airports/pilot-slang [Accessed IX 2019].
- Murray James A. Red. *Oxford English Dictionary (OED)*. W: <http://bur.ur.edu.pl/> [Accessed VI 2019].
- Romano Andrea. 2019. *Flight attendants have a secret language you didn't know about*. W: <https://www.travelandleisure.com/travel-tips/flight-attendant-secret-terms-meaning> [Accessed XI 2019].
- Strutner Suzy. 2015. *The secret language of flight attendants is your new inflight entertainment*. W: www.huffingtonpost.com/2015/12/22/flight-attendant-slang_n_6329064.html [Accessed VIII 2019].
- Trim Liam. 2018. *13 Secret phrases cabin crew use – including the code word they say if they fancy you*. W: <https://www.somersetlive.co.uk/whats-on/whats-on-news/13-secret-phrases-cabin-crew-2036691> [Accessed VI 2019].